

Paulina Szela^g*

**OD INTERWENCJI
SOJUSZU PÓŁNOCNOATLANTYCKIEGO
DO ORZECZENIA MIĘDZYNARODOWEGO
TRYBUNAŁU SPRAWIEDLIWOŚCI
– AKTYWNOŚĆ ORGANIZACJI NARODÓW
ZJEDNOCZONYCH W CELU ROZWIĄZANIA
KONFLIKTU W KOSOWIE**

I. Wprowadzenie

Stosunkowo niedawno, bo w 2008 r. Kosowo jednostronnie proklamowało swoją niepodległość. Fakt ten odbił się szerokim echem na arenie międzynarodowej i podzielił jej społeczność. Ponownie powstał rozłam pomiędzy Zachodem, reprezentowanym przez większość państw Unii Europejskiej i Stany Zjednoczone, oraz Wschodem, reprezentowanym przez Rosję. Obecnie Kosowo jest postrzegane w dwojaki sposób: albo jako samodzielne państwo, albo jako część Serbii. Do tego typu sytuacji nie doszło jednak z dnia na dzień. Status Kosowa rozpatruje się głównie przez pryzmat wydarzeń mających miejsce pod koniec lat 90. XX wieku. Wynika to z faktu, że konflikt kosowski uległ wówczas zaostreniu. Ponadto stał się przedmiotem rozmów o charakterze międzynarodowym, które odbywały się zarówno na szczeblu bilateralnym, jak i multilateralnym, na forum organizacji międzynarodowych. Szczególne zainteresowanie problemem Kosowa z racji swoich kompetencji wykazywała Organizacja Narodów Zjednoczonych. Niniejsze opracowanie ma zatem na celu zaprezentowanie działalności ONZ dotyczącej rozwiązania konfliktu w Kosowie.

* Mgr Paulina Szela^g – absolwentka europeistyki i kulturoznawstwa (spec. amerykanistyka) na Uniwersytecie Jagiellońskim. Obecnie doktorantka w Instytucie Europeistyki UJ.

II. Międzynarodowe podejście do problemu Kosowa w pierwszej połowie lat 90. XX wieku

Po rozpadzie Socjalistycznej Federacyjnej Republiki Jugosławii (SFRJ) społeczność międzynarodowa w pierwszej kolejności zainteresowała się sytuacją mającą miejsce w państwach proklamujących niepodległość, czyli w Słowenii, Chorwacji, Macedonii oraz Bośni i Hercegowinie¹, które uzyskały uznanie międzynarodowe. Na początku lat 90. XX wieku dla zachodnich polityków problem Kosowa praktycznie zatem nie istniał. Kosowo było bowiem nieodłączną częścią Serbii, elementem serbskiej tożsamości narodowej². „W przeciwieństwie do pozostałych obszarów byłej SFRJ, w Kosowie w latach 1991–1997 nie toczył się konflikt zbrojny i w najbliższej przyszłości z uwagi na przygniatającą różnicę potencjałów militarnych scenariusz ten pozostał wykluczony. Kosowo nieuchronnie budziło także skojarzenia z Krajina³, powodując tym samym obawy, że międzynarodowe uznanie jego niepodległości mo-

¹ Po uprzednio przeprowadzonym referendum jednostronnie niepodległość ogłosiły: Republika Chorwacji i Słowenii (25 czerwca 1991 r.), Republika Macedonii (17 września 1991 r.), a także Republika Bośni i Hercegowiny (3 marca 1992 r.), *Konflikty w krajach byłej Jugosławii. Rozpad Jugosławii*, Ośrodek Informacji ONZ w Warszawie, http://www.un.org.pl/jugoslawia/index.php?id=rozpad_jugoslawii [dostęp: 11.01.2012]. Proklamowanie niepodległości przez wspomniane republiki spowodowało rozpad Socjalistycznej Federacyjnej Republiki Jugosławii.

² Według Serbów Kosowo leży w granicach ich państwowości od średniowiecza. Dowody na to odnaleziono w zapisach o nadaniach osad serbskim monastynom. Wynika z nich, że w XIV wieku wszystkie zarejestrowane osady z ludnością albańską znajdowały się w zachodniej i południowo-zachodniej Metohiji. Albańczycy stanowili wówczas około 2% populacji w Kosowie. D. Gibas-Krzak, *Serbsko-albański konflikt o Kosowo w XX wieku. Uwarunkowania, przebieg, konsekwencje*, Toruń 2008, s. 19. Historyczne więzi Serbów z Kosowem zostały szczególnie umocnione poprzez wydarzenia z 15 czerwca 1389 r. Wówczas na Kosowym Polu doszło do bitwy pomiędzy Turkami a Serbami, wspieranymi przez oddziały bośniackie, węgierskie oraz przez książąt albańskich. W wyniku bitwy większość ziem Półwyspu Bałkańskiego została zawładnięta przez triumfujących Turków.

³ Krajina jest regionem znajdującym się na terytorium Chorwacji przy granicy z Bośnią i Hercegowiną. W regionie tym, zamieszkiwanym w większości przez Serbów, w grudniu 1990 r. powołano do życia tzw. Serbski Autonomiczny Region Krajina, a w marcu 1991 r. 99% miejscowych Serbów opowiedziało się w referendum za tym, aby Krajina została przyłączona do Federacyjnej Republiki Jugosławii. Wynik referendum stał się bezpośrednim powodem ataku Jugosławińskiej Armii Ludowej na Chorwację, który rozpoczął się 26 czerwca 1991 r. Do walk doszło także w Krajinie. W grudniu 1991 r. Serbowie z Krajiny utworzyli Republikę Serbskiej Krajiny. Została ona uznana jedynie przez rząd w Belgradzie. Pomimo że w 1992 r. prezydenci Franjo Tuđman i Slobodan Milošević podpisali rozejm oparty na podstawie planu specjalnego wysłannika ONZ i byłego sekretarza stanu USA Cyrusa Vance'a, problem Krajiny nie został ostatecznie rozwiązany. Wynikało to przede wszystkim z faktu, że rozejm zawarto według zasady *uti possidetis*. Tym samym Chorwaci nadal podejmowali próby odbicia części terytoriów zajętych przez Serbów, które utracili podczas konfliktu zbrojnego. Ostatecznie w wyniku operacji „Burza” mającej miejsce 4 sierpnia 1995 r. z obszaru Krajiny zostało wypędzonych między 190 a 220 tysięcy osób (liczba ta została oszacowana przez Serbów, jednak pokrywa się ona z danymi Amnesty International czy BBC). 7 lutego 1997 r. Krajina ponownie weszła do obszaru Chorwacji. Ł. Kobeszeko, *Serbsko-chorwacka burza nad „Burzą”*, Portal Spraw Zagranicznych, 03.08.2008, <http://www.psz.pl/index.php?option=content&task=view&id=12471> [dostęp: 11.01.2012].

głoby faktycznie legitymizować roszczenia Serbii wobec Chorwacji”⁴. Tym samym problem Kosowa był raczej postrzegany jako problem obszaru niejednolitego etnicznego, na którym nie są przestrzegane prawa człowieka. Praktycznie nikt wówczas nie rozważał sytuacji, w której Kosowo miałoby zmienić swój status. Niemniej na obszarze Kosowa w 1990 r. doszło do wydarzeń, które mogły sygnalizować, że problem może ulegnie pogłębieniu. „Wykorzystując w 1990 r. postępujący rozkład federacji, kosowscy Albańczycy już we wrześniu 1990 r. w miejscowości Kaçanik utworzyli podziemny parlament, który przyjął konstytucję «Republiki Kosowo». W odpowiedzi zaostrzono represje. Nie uznano wprowadzonych zmian, a przyjęta 28 września 1990 r. nowa serbska konstytucja zniósła *de facto* terytorialną autonomię Kosowa i Metohiji. Blisko 100 tysięcy Albańczyków musiało opuścić miejsca pracy w szkołach, szpitalach, mediach, organach samorządowych itp., których zastąpili Serbowie, Czarnogórcy i proserbscy Albańczycy”⁵. Nie wpłynęło to jednak negatywnie na dążenia Albańczyków zamieszkujących Kosowo do uzyskania jego niepodległości. W dniach 26–30 września 1991 r. ponad milion mieszkańców Kosowa wziął udział w podziemnym referendum. 99,87% biorących w nim udział osób opowiedziało się za suwerennością i niepodległością Kosowa. Kilka miesięcy później szefem rządu został wybrany Bujar Bukoshi, zaś prezydentem Kosowa – Ibrahim Rugova⁶.

Wspomniane wydarzenia niewątpliwie napawały państwa zachodnie niepokojem, jednak nie spotkały się one z ich strony ze stanowczą reakcją. Przykładem na to może być chociażby konferencja państw Wspólnoty Europejskiej, która odbyła się w październiku 1991 r. w Hadze. Została ona poświęcona problemom jugosłowiańskim z wykluczeniem kwestii Kosowa. Co prawda Rada Europejska wydała w czerwcu 1992 r. deklarację, w której poruszono temat „prawomocnego dążenia mieszkańców Kosowa do autonomii”. Jednak już w grudniu 1992 r. opublikowano oświadczenie ze szczytu w Edynburgu, z którego wynikało, że konieczne jest uzyskanie „autonomii dla Kosowa w obrębie Serbii”⁷. Można było zauważyć, że międzynarodowa arena polityczna dystansuje się od problemu Kosowa. Przytoczone deklaracja i oświadczenie nie wносиły bowiem niczego nowego do sprawy. W żaden sposób nie przyczyniły się tym samym do rozwiązania problemu, który wówczas był w początkowym stadium rozwoju. Zarówno państwa Wspólnoty Europejskiej, jak i Stany Zjednoczone pragnęły, by w Kosowie nie doszło do wybuchu walk. Z tego właśnie względu wspierały one politykę niestosowania przemocy prowadzoną przez Ibrahima Rugovę.

Nieznacznym przejawem zainteresowania sytuacją w Kosowie było wysłanie tam we wrześniu 1992 r. misji obserwacyjnej Konferencji Bezpieczeństwa i Współ-

⁴ K. Pawłowski, *Kosowo konflikt i interwencja*, Lublin 2008, s. 84.

⁵ B. Koszeł, *Konflikt na Bałkanach (1991–1999) a bezpieczeństwo europejskie*, Zeszyty Instytutu Zachodniego nr 16, Poznań 2000, s. 38, cyt. za: S. Troebst, *The Kosovo War, Round One*, Südosteuropa 1999, nr 3–4, s. 161; J. Reuter, *Die politische Entwicklung in Kosovo 1992/1993. Andauernde serbische Repressionspolitik*, Südosteuropa 1994, nr 3, s. 18–30.

⁶ B. Koszeł, *Konflikt na Bałkanach (1991–1999) a bezpieczeństwo europejskie*, Zeszyty Instytutu Zachodniego nr 16, Poznań 2000.

⁷ *Ibidem*.

pracy w Europie. Miała ona na celu m.in. promować dialog międzyetniczny. Jej działalność nie odniosła większych sukcesów i została zakończona w czerwcu 1993 r. Było to spowodowane brakiem zgody Federalnej Republiki Jugosławii⁸ na jej dalsze funkcjonowanie. Poza przerwana misją KBWE, do innych przejawów reakcji Zachodu na problemy dotyczące konfliktu w Kosowie należało przemówienie wygłoszone 24 grudnia 1992 r. w Belgradzie przez ambasadora Stanów Zjednoczonych. Ostrzegł on w nim Federalną Republikę Jugosławii, że Stany Zjednoczone są zdecydowane skorzystać z użycia siły w momencie, gdy Serbowie wywołają w Kosowie konflikt zbrojny⁹. Na tym jednak praktycznie zakończyły się inicjatywy społeczności międzynarodowej w pierwszej połowie lat 90. XX wieku.

Wspomniana wcześniej polityka niestosowania przemocy propagowana przez prezydenta Rugovę nie tyle była podyktowana uległością w stosunku do Zachodu, co logiczną analizą sytuacji. Konflikty zbrojne w pozostałych byłych republikach jugosłowiańskich, a także napływ serbskich kontyngentów wojskowych powodował, że podejmując walkę, Albańczycy najprawdopodobniej z góry skazywaliby się na nieuchronną porażkę. Ibrahim Rugova jedyną szansę w kwestii rozwiązania konfliktu w Kosowie upatrywał w umiędzynarodowieniu tego problemu. Idealną okazją ku temu były rozmowy pokojowe w Dayton, kończące wojnę w Bośni i Hercegowinie¹⁰. Do rozmów tych nie została jednak dopuszczona reprezentacja kosowskich Albańczyków. W dodatku nie towarzyszyła im żadna odrębna konferencja poświęcona kwestii Kosowa. Tym samym państwa zachodnie nie wywiązały się z oczekiwań, jakie miał wobec nich prezydent Rugova. Dopiero w późniejszym czasie, a więc po podpisaniu porozumienia z Dayton, „oczy Zachodu” zostały skierowane na stale zaostrzający się konflikt w Kosowie. Pomimo że państwa wchodzące w skład Unii Europejskiej deklarowały chęć prowadzenia wspólnej polityki odnośnie sytuacji w Kosowie i nawet uzależniały normalizację stosunków z Jugosławią od zmiany sytuacji Albańczyków w Kosowie, to jednak pod naciskiem Francji wiele z nich zdecydowało się uznać Republikę Związkowej Jugosławii¹¹. „Natomiast Stany Zjednoczone, choć wcześniej nie uzależniały swego stosunku do Belgradu od jego polityki wobec kosowskich Albańczyków, to jednak nie zdecydowały się na normalizację stosunków z Jugosławią”¹².

⁸ W wyniku rozpadu Socjalistycznej Federacyjnej Republiki Jugosławii powstało państwo federalne, składające się z dwóch republik – Serbii i Czarnogóry. Państwo to funkcjonowało do 2003 r.

⁹ K. Pawłowski, *op.cit.*, s. 85.

¹⁰ Rozmowy pokojowe w Dayton trwały od 1 do 21 listopada 1995 r. Oficjalnie traktat pokojowy został podpisany 14 grudnia 1995 r. w Paryżu. Zob. A. Orzelska, *Wpływ konfliktu w byłej Jugosławii na stosunki między Stanami Zjednoczonymi a Unią Europejską 1990–1995*, Warszawa 2004, s. 166.

¹¹ Francja zdecydowała się uznać Republikę Związkowej Jugosławii po tym, jak Belgrad wyraził zgodę na zwolnienie dwóch francuskich pilotów, którzy byli przetrzymywani na terytorium Jugosławii od czasu wojny w Bośni. Francuskie naciski wywarły wpływ na zmianę decyzji Niemiec, Wielkiej Brytanii, Szwecji, Danii, Holandii i Portugalii, które również uznały nową Jugosławię.

¹² J. Kiwerska, *Rola Stanów Zjednoczonych w konflikcie kosowskim*, Zeszyty Instytutu Zachodniego nr 18, Poznań 2000, s. 7.

III. Aktywność ONZ w sprawie Kosowa przed interwencją militarną NATO

Wspomniana bierność państw zachodnich dotycząca rozwiązania sytuacji w Kosowie przekładała się także na ich nikłą aktywność na forum organizacji międzynarodowych. Pierwsza zauważalna inicjatywa ONZ dotycząca sytuacji w Kosowie miała miejsce 9 sierpnia 1993 r. Została wówczas przyjęta rezolucja numer 855. W rezolucji tej Rada Bezpieczeństwa skrytykowała brak wyrażenia zgody Jugosławii na dalsze funkcjonowanie misji KBWE. Stwierdziła, że długoterminowe misje KBWE są przykładem dyplomacji prewencyjnej podejmowanej w ramach jej funkcjonowania i mają znaczny wpływ na promowanie stabilności i zapobieganie ryzyka eskalacji przemocy w Kosowie, w regionie Sandżak i w Wojwodinie. Rada wezwała również władze Jugosławii do przemyślenia i zmiany stanowiska w sprawie braku zezwolenia misji KBWE na kontynuację swoich prac oraz do podjęcia współpracy z misją i zwiększenia liczby jej obserwatorów. Obserwatorzy zaś – zdaniem Rady Bezpieczeństwa – powinni być mieć zapewnione przez władze Federalnej Republiki Jugosławii bezpieczeństwo, ochronę, a także swobodę działania, aby w pełni mogli wykonywać swoje powinności¹³. Właściwie rezolucja ta była na tym etapie rozwoju wydarzeń w Kosowie jedynym przejawem aktywności Narodów Zjednoczonych, które bardziej koncentrowały swoją uwagę na rozwiązaniu konfliktu zbrojnego w Bośni i Hercegowinie.

Brak zaangażowania międzynarodowego przełożył się *de facto* na pogorszenie sytuacji w Kosowie. Od czasu konferencji w Dayton zaczęło rosnąć poparcie dla radykalnych frakcji działających w Kosowie. Opowiadały się one za walką zbrojną, a ich główną siłą była Wyzwoleńcza Armia Kosowa (UÇK)¹⁴, która w 1996 r. oficjalnie przyznała się do dokonania zamachów bombowych przeciwko serbskiej policji w Kosowie. „Rok 1997 przyniósł poważny kryzys struktur państwowych Albanii, duże bezrobocie wśród kosowskich Albańczyków (sięgające 30%) oraz problemy gospodarcze w całej nowej Jugosławii, co spowodowało dalszy wzrost niezadowolenia Rugovy i pozwoliło na rozpoczęcie powstania”¹⁵. Sytuacja uległa jeszcze większemu pogorszeniu w 1998 r. W lutym 1998 r. w skutek zabójstwa dwóch serbskich policjantów z rąk bojowników UÇK władze w Belgradzie zdecydowały się na dokonanie masowych represji na Albańczykach¹⁶. W ich wyniku, jak donosiły media albań-

¹³ Rezolucja nr 855 (1993), UN Security Council Resolutions, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/441/84/IMG/N9344184.pdf?OpenElement> [dostęp: 12.01.2011].

¹⁴ Wyzwoleńcza Armia Kosowa (alb. Ushtria Çlirimtare e Kosovës, UÇK) powstała najprawdopodobniej w 1994 r., choć niektóre źródła podają, że w zakonspirowanej formie UÇK zaczęła funkcjonować od 1992 roku, M. Marcinko, *Wyzwoleńcza Armia Kosowa: analiza struktury i ocena działalności* (w:) P. Czubik (red.), *Balkany u progu zjednoczonej Europy*, Kraków 2008, s. 148, cyt. za: M. Tanty, *Balkany w XX wieku. Dzieje polityczne*, Warszawa 2003, s. 360. Głównym celem tej organizacji było dążenie do uzyskania niepodległości przez Kosowo. UÇK, by zwrócić uwagę Zachodu na problem Kosowa i uzyskać jego poparcie w dążeniach do niepodległości, organizowała zamachy skierowane przede wszystkim przeciwko jugosłowiańskiej policji i wojsku.

¹⁵ M. Marcinko, *op.cit.*, s. 149.

¹⁶ Na uwagę zasługuje fakt, że 24 lutego 1998 r. specjalny wysłannik Stanów Zjednoczonych Robert S. Gelbard spotkał się z prezydentem Miloševiciem. Podkreślił on wówczas znaczenie, jakie

skie, a za ich pośrednictwem międzynarodowe, zginęły dziesiątki cywilów. Sytuacja w Kosowie wpłynęła na zwiększenie zainteresowania Zachodu tą problematyką.

W sprawę Kosowa zaangażowały się kolejno: Grupa Kontaktowa¹⁷, Rada Północnoatlantycka¹⁸ oraz Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE)¹⁹.

ma dialog serbsko-albański w rozwiązaniu konfliktu w Kosowie. Gelbard stwierdził także, że Kosowo powinno znaleźć się w granicach terytorialnych Jugosławii, a „UÇK bez wątpienia pozostaje organizacją terrorystyczną”, K. Pawłowski, *op.cit.*, s. 87, cyt. za: S. Przybyła, *Konflikt w Kosowie. Geneza, stan obecny, perspektywy*, Warszawa 1998, s. 10–11. Przekaz wygłoszony przez wysłannika Stanów Zjednoczonych mógł zatem spotęgować reakcję UÇK oraz utwierdzić w przekonaniu władze w Kosowie, że posiadają one poparcie ze strony Stanów Zjednoczonych.

¹⁷ Do ustabilizowania sytuacji w Kosowie miała m.in. przyczynić się działalność Grupy Kontaktowej, w skład której weszły Stany Zjednoczone, Wielka Brytania, Francja, Rosja, Włochy oraz Niemcy. Na spotkaniu Grupy Kontaktowej w Londynie, do którego doszło 9 marca 1998 r., ministrowie spraw zagranicznych państw tworzących Grupę wezwali Radę Bezpieczeństwa ONZ do natychmiastowego nałożenia na Federalną Republikę Jugosławii embarga na dostawy broni. Ponadto Grupa pragnęła wprowadzić zakaz dostarczania na obszar Jugosławii sprzętu, który mógłby zostać wykorzystany w działalności represyjnej lub terrorystycznej. Optowała ona także za odmową wydawania wiz wyższym urzędnikom i przedstawicielom Serbii oraz Federalnej Republiki Jugosławii, których uznano odpowiedzialnymi za represje ze strony sił bezpieczeństwa w Kosowie, i za moratorium na wsparcie rządowe dla kredytów eksportowych i innych inwestycji, w tym prywatyzacji. Rosja nie zgodziła się na nałożenie dwóch ostatnich środków. Grupa Kontaktowa zażądała również, by prezydent Milošević powstrzymał policję przed stosowaniem przemocy w Kosowie i wszedł bez warunków wstępnych w dialog z albańskimi przywódcami w Kosowie. Ostrzegła ona Miloševicia, że niespełnienie tych wymagań w ciągu 10 dni będzie wiązało się z podjęciem innych działań międzynarodowych, jak np. z zamrożeniem funduszy, które Serbia i Federalna Republika Jugosławii ułokowały za granicą. Czas przeznaczony na spełnienie żądań przez Miloševicia został wydłużony o siedem dni. 25 marca 1998 r. ministrowie spraw zagranicznych na forum Grupy Kontaktowej zdecydowali, że Milošević otrzyma dodatkowe cztery tygodnie karencji. Decyzja ta była podyktowana chęcią zatuszowania porażki Grupy Kontaktowej w rozwiązaniu problemu Kosowa. W dodatku już wtedy istniał rozłam w Grupie Kontaktowej. Stany Zjednoczone, Wielka Brytania oraz Niemcy stwierdziły, że Milošević nie spełnił żądań i tym samym należy zamrozić fundusze zagraniczne. Z kolei Rosja, Francja i Włochy były gotowe zaakceptować wyjaśnienia Miloševicia. *Again the Visible Hand, Slobodan Milošević's Manipulation of the Kosovo Dispute*, International Crisis Group, Yugoslavia, Report No. 2, 6 May, 1998, <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/Kosovo%202.pdf> [dostęp: 13.01.2012].

¹⁸ Poza Grupą Kontaktową, w sprawie Kosowa wypowiedziały się Rada Północnoatlantycka, która jest najważniejszym organem decyzyjnym Organizacji Paktu Północnoatlantyckiego. 5 marca 1998 r. potępiła ona zarówno represje na Albańczykach, jak i działalność UÇK.

¹⁹ Zob. *Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE)* (w:) W. Góralczyk, S. Sawicki, *Prawo międzynarodowe publiczne w zarysie*, Warszawa 2006, s. 325. 11 marca 1998 r. OBWE opublikowała decyzję w kwestii Kosowa. Podobnie jak Rada Północnoatlantycka, potępiła ona obustronne stosowanie przemocy przez siły walczące w Kosowie. Uznała również, że kryzys w Kosowie nie jest tylko wewnętrzną sprawą Federalnej Republiki Jugosławii, gdyż jest on sprzeczny z wartościami propagowanymi przez OBWE, łamie prawa człowieka, a także ma znaczący wpływ na bezpieczeństwo w regionie, jak również wymaga podjęcia natychmiastowego wysiłku społeczności międzynarodowej, aby zapobiec ewentualnej eskalacji konfliktu. W decyzji OBWE wezwała władze w Belgradzie i przywódców albańskich Kosowarów do podjęcia dialogu bez warunków wstępnych, który byłby oparty na pełnym poszanowaniu zasad i zobowiązań OBWE, w tym Aktu Końcowego z Helsinek. OBWE wyraziła gotowość wsparcia obydwu stron w tym procesie. *Organization for Security and Co-operation in Europe Permanent Council, PC.DEC/218*,

Niemniej zainteresowanie to nie przełożyło się na polepszenie relacji między zwaśnionymi stronami. Wobec zaistniałego impasu oraz nasilenia aktów przemocy w Kosowie społeczność międzynarodowa zdawała sobie sprawę, że sytuacja może doprowadzić do kolejnej wojny na Bałkanach. Potrzebny był zatem następny krok na drodze do osiągnięcia porozumienia. Krokiem tym okazała się rezolucja Rady Bezpieczeństwa ONZ. W dniu 31 marca 1998 r. Rada Bezpieczeństwa uchwaliła rezolucję numer 1160. Odniosła się w niej do wszystkich uprzednich działań społeczności międzynarodowej, które miały na celu rozwiązać problem Kosowa. Tym samym Rada Bezpieczeństwa doceniła wysiłki Grupy Kontaktowej i OBWE. Potępiła także użycie siły przez serbską policję, jak również akty terroryzmu dokonywane przez Wyzwoleńczą Armię Kosowa. Ponadto w oparciu o rozdział VII Karty Narodów Zjednoczonych²⁰ Rada Bezpieczeństwa podjęła kilka istotnych decyzji dotyczących konfliktu w Kosowie. Wezwała Federalną Republikę Jugosławii do podjęcia natchmiastowych kroków odnoszących się do osiągnięcia politycznego rozwiązania problemu Kosowa poprzez dialog oraz implementację decyzji Grupy Kontaktowej. Rada Bezpieczeństwa zaznaczyła, że zgadza się z propozycjami Grupy Kontaktowej zawartymi w decyzjach z 9 oraz 25 marca 1998 r., które mówiły, że rozwiązanie konfliktu w Kosowie powinno być oparte na zasadzie terytorialnej integralności Federalnej Republiki Jugosławii i zgodne ze standardami OBWE, włączając w to również określone w Akcie Końcowym z Helsinek²¹. Rada Bezpieczeństwa podkreśliła także, że wszelkie porozumienie musi uwzględnić prawa Albańczyków oraz wszystkich innych osób zamieszkujących Kosowo. Jednocześnie Rada wyraziła swoje wsparcie dla wzmocnienia statusu Kosowa, które wiązałoby się z uzyskaniem większej autonomii i znaczniejszego samostanowienia. Rada Bezpieczeństwa zdecydowała także, że wszystkie państwa w celu wspierania pokoju i stabilności w Kosowie powinny uniemożliwić sprzedaż lub dostarczanie do Federalnej Republiki Jugosławii, w tym również do Kosowa, broni i materiałów, takich jak amunicja, pojazdy wojskowe, sprzęt oraz materiały i części zamienne do wyżej wymienionych. Według Rady Bezpieczeństwa państwa powinny także zapobiec zbrojeniom oraz szkoleniom, które mogłyby zostać wykorzystane do działalności terrorystycznej. Na mocy rezolucji nr 1160 Rada Bezpieczeństwa powołała komitet Rady Bezpieczeństwa, w którego skład weszli wszyscy członkowie Rady. Komitet miał za zadanie: zbierać od państw informacje na temat działań podjętych w celu wprowadzenia w życie zakazów przyjętych w rezolucji nr 1160, rozpatrywać wszelkie informacje wniesione przez jakiegokolwiek państwo na temat pogwałcenia zakazów przyjętych w rezolucji i przyjmować odpowiednie środki w odpowiedzi na te informacje, składać Radzie Bezpieczeństwa okresowe sprawozdania w sprawie przedłożonych jej dokumentów

18 March 1998, 156th Plenary Meeting, PC Journal No. 156, Agenda item 3, <http://www.osce.org/pc/20518> [dostęp: 13.01.2012].

²⁰ Rozdział VII Karty Narodów Zjednoczonych dotyczy akcji w razie zagrożenia pokoju, naruszenia pokoju i aktów agresji. Zob. rozdział VII Karty Narodów Zjednoczonych (w:) A. Przyborowska-Klimczak, *Prawo międzynarodowe publiczne. Wybór dokumentów*, Lublin 1998, s. 16.

²¹ Zob. Akt Końcowy z Helsinek (w:) E.J. Osmańczyk, *Encyklopedia ONZ i stosunków międzynarodowych*, Warszawa 1982, s. 19–30.

dotyczących domniemanego naruszenia zakazów określonych w rezolucji, opublikować takie wytyczne, które mogły być konieczne, by udogodnić wejście w życie zakazów nałożonym przez rezolucję²².

Na mocy pkt 12 rezolucji nr 1160 państwa członkowskie zostały zobligowane do przedstawienia komitetowi, w ciągu trzydziestu dni od przyjęcia rezolucji, sprawozdań z postępów, jakie uczyniły w związku z wypełnieniem zakazów wyszczególnionych w rezolucji. Komitet zobowiązał się do przeanalizowania przedstawionych mu uprzednio raportów²³. Rada Bezpieczeństwa wezwała także międzynarodowe organizacje do postępowania zgodnie z przyjętą rezolucją oraz poprosiła Sekretarza Generalnego ONZ o zapewnienie koniecznego wsparcia ustanowionemu komitetowi. Sekretarz Generalny miał także regularnie informować i składać Radzie sprawozdania dotyczące sytuacji w Kosowie. W sprawozdaniach tych miały zostać uwzględnione oceny m.in. Grupy Kontaktowej, OBWE, Unii Europejskiej. Z kolei raporty dotyczące wywiązania się państw z przestrzegania rezolucji Sekretarz Generalny miał przedkładać Radzie nie później niż po trzydziestu dniach od przyjęcia rezolucji, a następnie po upływie kolejnych trzydziestu dni. Rada Bezpieczeństwa podkreśliła w uchwalonej rezolucji, że postęp w rozwiązaniu zarówno problemów politycznych, jak i dotyczących kwestii praw człowieka w Kosowie przysłuży się do normalizacji sytuacji międzynarodowej Jugosławii²⁴.

Pomimo że rezolucja została przyjęta na podstawie rozdziału VII Karty Narodów Zjednoczonych, w jej treści nie znalazł się przepis, mówiący o tym, że sytuacja w Kosowie może zagrażać międzynarodowemu pokojowi i bezpieczeństwu. Brak tego typu regulacji był prawdopodobnie spowodowany faktem, że treść rezolucji stanowił efekt kompromisu pomiędzy państwami Zachodu a Rosją i Chinami, które niechętnie odnosiły się do kwestii ingerencji w wewnętrzne sprawy Jugosławii.

Rezolucja nr 1160 nie przyniosła spodziewanego efektu. Wręcz przeciwnie – już wiosną 1998 roku albańsko-serbskie działania zbrojne zostały zintensyfikowane. Kolejne raporty Sekretarza Generalnego dotyczące przestrzegania rezolucji nie napawały optymizmem²⁵. W związku z tym sytuacją w Kosowie coraz bardziej zaczęła interesować się Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego (NATO). Pomimo że zarówno NATO, jak i OBWE w pierwszej kolejności pragnęły rozwiązać problem Kosowa metodami dyplomatycznymi, to na międzynarodowej arenie politycznej coraz częściej poruszano kwestię ewentualnej interwencji militarnej wojsk Sojuszu.

²² Punkt 9 rezolucji nr 1160 (1998), UN Security Council Resolutions, <http://www.un.org/peace/kosovo/98sc1160.htm> [dostęp: 14.01.2012].

²³ *Ibidem*, pkt 12.

²⁴ Rezolucja nr 1160 (1998), *op.cit.*

²⁵ Pierwszy raport Sekretarza Generalnego ONZ na temat przestrzegania rezolucji nr 1160 został przedstawiony Radzie Bezpieczeństwa 30 kwietnia 1998 r. Sekretarz Generalny stwierdził, że w związku z pozyskanymi od Unii Europejskiej, OBWE oraz Grupy Kontaktowej informacjami zawiadamia, że sytuacja w Kosowie uległa pogorszeniu oraz brak postępów w negocjacjach między stronami. Pozostałe raporty zaprezentowane Radzie Bezpieczeństwa, kolejno, 4 czerwca, 2 lipca, 5 sierpnia oraz 4 września 1998 r. również nie odnotowywały żadnych zmian w zakresie stabilizacji sytuacji w Kosowie. Zob. *Reports of the Secretary General to the Security Council in 1998*, <http://www.un.org/Docs/sc/reports/1998/sgrep98.htm> [dostęp: 14.01.2012].

Brak znalezienia rozwiązania dla ciągle pogarszającej się sytuacji w Kosowie doprowadził do przyjęcia przez Radę Bezpieczeństwa 23 września 1998 r. rezolucji nr 1199. Rezolucja ta różniła się od rezolucji nr 1160 nie tylko ostrzejszym sformułowaniem, lecz także bezpośrednim stwierdzeniem, że sytuacja w Kosowie stanowi zagrożenie dla światowego pokoju i bezpieczeństwa. Rada domagała się w rezolucji, by Federalna Republika Jugosławii, w uzupełnieniu wytycznych przyjętych na mocy rezolucji nr 1160, natychmiast zastosowała środki służące politycznemu rozwiązaniu sytuacji w Kosowie, które zostały zawarte w deklaracji Grupy Kontaktowej z 12 czerwca 1998 r. Do środków tych należało, po pierwsze: zaprzestanie funkcjonowania wszystkich sił zbrojnych, które występowały przeciwko ludności cywilnej, a także nakazanie wycofania jednostek bezpieczeństwa, wykorzystywanych do cywilnych represji; po drugie: umożliwienie skutecznego i ciągłego międzynarodowego monitorowania sytuacji w Kosowie²⁶ i ułatwienie bezpiecznego powrotu uchodźcom oraz osobom wysiedlonym do swoich domów²⁷; po trzecie: dokonywanie szybkiego postępu dotyczącego wypracowania dialogu ze stroną albańską w oparciu o przejrzyste harmonogramy prac²⁸. Rada Bezpieczeństwa odnotowała również w rezolucji nr 1199 zobowiązania prezydenta Federalnej Republiki Jugosławii poczynione we wspólnym oświadczeniu z prezydentem Rosji z dnia 16 czerwca 1998 r.²⁹ i wezwała Jugosławię do pełnej implementacji tych regulacji. Ponadto wezwała zarówno władze Jugosławii, jak i albańskich przywódców w Kosowie, do pełnej współpracy z Prokuratorem Międzynarodowego Trybunału ds. byłej Jugosławii³⁰.

²⁶ Monitorowanie sytuacji w Kosowie miało należeć m.in. do kompetencji Misji Obserwacyjnej Wspólnoty Europejskiej oraz innych misji dyplomatycznych akredytowanych w Jugosławii. Osoby odpowiedzialne za monitorowanie wydarzeń miały mieć na mocy rezolucji zapewniony dostęp i swobodę przemieszczania się zarówno po obszarze Kosowa, jak i poza nim. Władze Jugosławii zostały także zobowiązane do zapewnienia dokumentów podróży niezbędnych do zrealizowania misji obserwacyjnej.

²⁷ Wszelkie kwestie dotyczące powrotu uchodźców do pierwotnego miejsca ich zamieszkania miały zostać uzgodnione w porozumieniu z Wysokim Komisarzem Narodów Zjednoczonych do spraw Uchodźców oraz z Międzynarodowym Komitetem Czerwonego Krzyża.

²⁸ Punkt 4 rezolucji nr 1199 (1998), <http://www.un.org/peace/kosovo/98sc1199.htm> [dostęp: 14.01.2012].

²⁹ We wspomnianym oświadczeniu Prezydent Rosji wraz z Prezydentem Jugosławii zobowiązali się: rozwiązać zaistniałe problemy za pomocą środków politycznych, uwzględniając równość wszystkich obywateli i prawa mniejszości etnicznych w Kosowie, nie przeprowadzać działań represyjnych przeciwko pokojowo nastawionej ludności, zagwarantować pełną swobodę osobom, które w ramach międzynarodowych instytucji podjęły się monitorowania sytuacji w Kosowie, zapewnić możliwość działania organizacjom humanitarnym, ułatwić uchodźcom i osobom wysiedlonym powrót do miejsca zamieszkania oraz udzielić pomocy publicznej na rzecz odbudowy zniszczonych domów, pkt 5 rezolucji nr 1199 (1998), <http://www.un.org/peace/kosovo/98sc1199.htm> [dostęp: 14.01.2012].

³⁰ Międzynarodowy Trybunał Karny dla byłej Jugosławii został powołany w 1993 r. na mocy rezolucji Rady Bezpieczeństwa nr 808 (1993) w celu karania osób odpowiedzialnych za złamanie międzynarodowego prawa humanitarne na terytorium byłej Jugosławii od 1991 roku. Rezolucja nr 808 (1993), UN Security Council Resolutions, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/098/21/IMG/N9309821.pdf?OpenElement> [dostęp: 14.01.2012]. Prokurator jest jednym z organów Międzynarodowego Trybunału Karnego dla byłej Jugosławii. Pełni on funkcje śledcze

Warto jednak zauważyć, że w rezolucji nr 1199, podobnie jak i w rezolucji nr 1160, nie umieszczono zapisu odnoszącego się do militarnej interwencji w sytuacji, gdy strony nie wywiążą się z podyktowanych w nich zobowiązań. Rezolucja ta miała jednak na tyle istotną wartość, że Sojusz Północnoatlantycki od braku wcielenia w życie jej postanowień uzależniał ewentualną interwencję militarną na obszarze Kosowa. Z tego właśnie względu społeczność międzynarodowa z niecierpliwością oczekiwała na raport Sekretarza Generalnego ONZ Kofiego Annana, dotyczący przestrzegania przez Jugosławię postanowień rezolucji nr 1199.

Raport został zaprezentowany Radzie Bezpieczeństwa 3 października 1998 r. Kofi Annan podkreślił, że raport w głównej mierze opracowano dzięki informacjom przekazanym mu przez OBWE, Unię Europejską, NATO, Grupę Kontaktową oraz indywidualne państwa³¹. Jedyne w oparciu o te źródła Sekretarz Generalny mógł stwierdzić, że sytuacja w Kosowie nie uległa zmianie.

Na terenie Kosowa nadal dochodziło do walk, które skutkowały wysiedleniami ludności cywilnej. Pomimo że walki nie ustały, zanotowano zmniejszenie intensyfikacji działań wojennych w ostatnich dniach września 1998 r. Sekretarz zaznaczył, że zmniejszenie aktywności sił bezpieczeństwa nie oznacza całkowitego ich wycofania z podjętych uprzednio działań. Sekretariat nadal bowiem otrzymywał w tym czasie wiadomości o ich aktywności. Kofi Annan poruszył w raporcie problem zniszczeń oraz strat ludnościowych na obszarze Kosowa. Odnotował zatrważające przypadki łamania praw człowieka, do których należały m.in. masowe zabójstwa ludności cywilnej i porwania. Pomimo tego pozytywnie odniósł się do konkluzji przyjętych 28 września 1998 r. przez Narodowe Zgromadzenie Republiki Serbii. Dotyczyły one szybkiego rozwiązania wszystkich problemów humanitarnych w Kosowie, włączając w to odbudowę zniszczonych domów, zapewnienia opieki zdrowotnej oraz ogólnej normalizacji gospodarki. Zgromadzenie Narodowe potwierdziło również gotowość współpracy Belgradu z Międzynarodowym Komitetem Czerwonego Krzyża oraz z Wysokim Komisarzem Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców. Kofi Annan w wygłoszonym raporcie nie potępił tylko i wyłącznie władz Federalnej Republiki Jugosławii, ale odniósł się także do działalności strony albańskiej, która aktywnie uczestnicząc w walkach, również dopuszczała się zbrodni. W raporcie Sekretarz Generalny ONZ podkreślił konieczność rozwiązania konfliktu w Kosowie metodami dyplomatycznymi. Wsparł wysiłki Grupy Kontaktowej oraz amerykańskiego dyplomaty Christophera Hilla³².

Reasumując, dla społeczności międzynarodowej raport Annana nie był na tyle jednoznaczny, że mogłyby stanowić podstawy militarnej interwencji NATO. Tym

i oskarżycielskie. Jako niezależny organ Trybunału nie może on otrzymywać jakichkolwiek instrukcji z zewnątrz. Tym samym jest w pełni niezależny w swoim działaniu.

³¹ Bezpośrednio przed ogłoszeniem raportu Kofi Annan uzyskał także informacje na temat sytuacji w Kosowie od Specjalnego Przedstawiciela ds. Dzieci i Konfliktów Zbrojnych – Olara A. Otunnu oraz Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców – Sadako Ogata. Przebywali oni na terenie Kosowa w dniach 10–12 i 24–29 września 1998 r.

³² Christopher Hill w imieniu Stanów Zjednoczonych prowadził negocjacje pokojowe w celu złagodzenia konfliktu kosowskiego.

samym nadal była podtrzymywana dyskusja na temat rozwiązania problemu Kosowa. Przełomowym momentem na drodze do zażegnania konfliktu okazało się spotkanie prezydenta Miloševicia z amerykańskim dyplomatą i politykiem Richardem Holbrookiem³³. 13 października 1998 r. Milošević zaakceptował warunki pokojowe przedstawione przez Holbrooka³⁴.

Pomimo podpisanego porozumienia, Rada Bezpieczeństwa 24 października 1998 r. przyjęła kolejną rezolucję w sprawie Kosowa. W przyjętej rezolucji nr 1203 Rada z zadowoleniem odniosła się do podpisanego 16 października 1998 r. w Belgradzie porozumienia pomiędzy Ministrem Spraw Zagranicznych Republiki Federalnej Jugosławii oraz Przewodniczącym Biura OBWE w Europie³⁵. Rada Bezpieczeństwa, podobnie jak w rezolucjach nr 1160 i 1199, stwierdziła, że zwaśnione strony powinny ustanowić dialog w celu rozwiązania konfliktu, a także nawiązać ścisłą współpracę z organizacjami, które świadczą pomoc humanitarną ludności cywilnej. Rada ponownie zaznaczyła, że brak porozumienia w Kosowie zagraża pokojowi i bezpieczeństwu w regionie.

Dość istotny z punktu widzenia działalności Misji Weryfikacyjnej był ust. 15 rezolucji. Na jego podstawie zostało zniesione embargo na broń i inne urządzenia militarne, które miały być wykorzystywane na własne potrzeby Misji. Podobnie jak w przypadku dwóch wcześniejszych rezolucji odnoszących się do sytuacji w Kosowie, także rezolucja nr 1203 zakładała, że Sekretarz Generalny ONZ będzie regularnie informował Organizację o postępach w jej wypełnianiu.

Pierwszy raport na temat zastosowania się do rezolucji nr 1203 oraz dwóch poprzednich rezolucji w sprawie Kosowa został przedstawiony Radzie Bezpieczeństwa 12 listopada 1998 r. Sekretarz Generalny stwierdził w nim, że podpisane 13 października 1998 r. porozumienie pomiędzy Miloševiciem a Holbrookiem, jak również porozumienie podpisane 15 października 1998 r. między Federalną Republiką Jugosławii a NATO oraz porozumienie z 16 października 1998 r. zawarte między Federalną Republiką Jugosławii a OBWE, przyczyniły się do załagodzenia bezpośredniego kryzysu w Kosowie i stworzyły korzystniejsze warunki do politycznego rozwiązania

³³ Richard Holbrook w latach 1997–1999 pełnił funkcję Specjalnego Wysłannika Prezydenta Clintona ds. Cypru i Bałkanów. W 1995 r. był twórcą porozumienia z Dayton.

³⁴ Rząd serbski zobowiązał się do jesieni 1999 r. przeprowadzić pod nadzorem ONZ wolne wybory. Ponadto na terenie Kosowa rozmieszczono około 2 tysięcy obserwatorów pracujących w misji weryfikacyjnej OBWE. Milošević zgodził się również na wycofanie z Kosowa wojska i policji oraz na powrót 250 tysięcy uchodźców albańskich do swoich domów. S. Sobociński, *Konflikt serbsko-albański o Kosowo (do rozmów pokojowych w Rambouillet) – na podstawie polskiej prasy*, Gniezno 30.03.2009, http://www.historia.terramail.pl/opracowania/wspolczesna/konflikt_serbsko-albanski_o_kosowo.html [dostęp: 20.01.2012].

³⁵ Na mocy tego porozumienia OBWE uzyskała od władz Federalnej Republiki Jugosławii zapewnienie o możliwości ustanowienia przez nią misji weryfikacyjnej w Kosowie. Ponadto Jugosławia zobowiązała się ze swojej strony na wykonanie postanowień rezolucji nr 1160 i 1199. Rezolucja nr S/RES/1203(1998), UN Security Council Resolutions, <http://www.un.org/peace/kosovo/98sc1203.htm> [dostęp: 14.01.2012]. Misja weryfikacyjna OBWE została uzupełniona przez, ustanowioną 15 października 1998 r. w Belgradzie, powietrzną misję weryfikacyjną NATO.

konfliktu³⁶. Raport Sekretarza Generalnego, chociaż został opublikowany po oficjalnym podpisaniu porozumienia z 13 października 1998 r., zawierał jednak szereg informacji świadczących o tym, że strony serbska i albańska, pomimo że zobowiązały się do przestrzegania porozumienia, to jednak nadal nie doprowadziły do całkowitego zażegnania konfliktu. Misja Narodów Zjednoczonych³⁷, powołana w celu zbadania sytuacji w Kosowie, otrzymywała od lokalnej ludności informacje na temat wiosek zniszczonych przez serbską milicję czy też ataków UÇK na serbskie siły militarne.

Kolejny raport Kofiego Annana z 24 grudnia 1998 r. alarmował o stale pogarszającej się sytuacji w Kosowie. W pierwszej połowie grudnia 1998 r. nastąpił znaczny wzrost aktów przemocy w Kosowie. Ponad 50 osób zginęło w tym czasie w atakach zbrojnych³⁸. Pomimo licznych zabiegów ze strony przedstawicieli Unii Europejskiej i Stanów Zjednoczonych, nie odnotowano postępów w dialogu politycznym.

Istotnym wydarzeniem było podanie w styczniu 1999 r. do publicznej informacji wiadomości, że we wsi Račak doszło do egzekucji 45 kosowskich Albańczyków. Tragedia ta została naświetlona w raporcie Sekretarza Generalnego z 30 stycznia 1999 r. Raport w głównej mierze odnosił się do sytuacji ludności zamieszkującej Kosowo. Uwzględniał on więc przede wszystkim kwestie związane z nagminnym łamaniem praw człowieka w regionie Kosowa. Kofi Annan nie ukrywał zaniepokojenia sytuacją polityczną w Kosowie, która w jego opinii mogła bezpośrednio wpłynąć na wybuch totalnej wojny domowej³⁹.

³⁶ Raport Sekretarza Generalnego ONZ (S/1998/1068) przygotowany na podstawie rezolucji Rady Bezpieczeństwa nr 1160 (1998), nr 1199 (1998), nr 1203 (1998), *Reports of the Secretary General to the Security Council in 1998*, <http://www.un.org/Docs/sc/reports/1998/sgrep98.htm> [dostęp: 20.01.2012].

³⁷ Misja Narodów Zjednoczonych została ustanowiona przez Sekretariat ONZ w celu zbadania sytuacji w Kosowie. Od 17 do 27 października 1998 r. misja odbyła podróż do Federalnej Republiki Jugosławii, w tym do Kosowa i Czarnogóry. Członkowie misji spotkali się z przedstawicielami rządu Jugosławii, lokalnymi działaczami, jak też reprezentantami społeczności albańskiej. Ponadto misja zorganizowała konsultacje z organizacjami międzyrządowymi oraz międzynarodowymi i lokalnymi organizacjami pozarządowymi. W ten sposób Narody Zjednoczone zwiększyły swoją aktywność w kwestii monitorowania wydarzeń w Kosowie, która do tego czasu ograniczała się praktycznie do ochrony praw człowieka i świadczenia pomocy humanitarnej. Należy jednak podkreślić, że w raporcie z 12 listopada 1998 roku Sekretarz Generalny nie opowiedział się za stałą polityczną obecnością Narodów Zjednoczonych w Kosowie. Argumentował to zarówno względami finansowymi, jak i możliwością otrzymywania raportów różnej treści, w zależności od źródła raportowania. Sekretarz Generalny uznał natomiast, że na prośbę Rady Bezpieczeństwa w celu zbadania sytuacji w Kosowie mogą być wysyłane na to terytorium krótkoterminowe misje obserwacyjne. *Ibidem*.

³⁸ Raport Sekretarza Generalnego (S/1998/1221) przygotowany na podstawie rezolucji Rady Bezpieczeństwa nr 1160 (1998), nr 1199 (1998), nr 1203 (1998), *Reports of the Secretary General to the Security Council in 1998*, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N98/404/20/PDF/N9840420.pdf?OpenElement> [dostęp: 20.01.2012].

³⁹ Raport Sekretarza Generalnego (S/1999/99) przygotowany na podstawie rezolucji Rady Bezpieczeństwa nr 1160 (1998), nr 1199 (1998), nr 1203 (1998), *Reports of the Secretary General to the Security Council in 1999*, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/023/65/IMG/N9902365.pdf?OpenElement> [dostęp: 20.01.2012].

Reakcją na wiadomość o prawdopodobnym popełnieniu zbrodni w Raćaku⁴⁰ było ostrzeżenie, które NATO wystosowało w styczniu 1999 r. pod adresem zważnionych stron. Brak przyjęcia planu pokojowego autorstwa Grupy Kontaktowej miał skutkować interwencją militarną Sojuszu.

⁴⁰ Temat zbrodni we wsi Raćak nadal budzi wiele kontrowersji. Informacja o dokonanej zbrodni na albańskich cywilach zaważyła w bezpośredni sposób na decyzji o interwencji militarnej NATO w Kosowie. Kiedy 16 stycznia 1999 r. do publicznej wiadomości podano informację o odnalezieniu ciał 45 albańskich cywilów zamordowanych przez serbskie siły zbrojne, OBWE zwróciła się o pomoc do Unii Europejskiej. Unia Europejska zdecydowała się na powołanie Zespołu Medycyny Sądowej Unii Europejskiej, którego zadaniem było znalezienie odpowiedzi na pytanie, jak doszło do zbrodni w Raćaku i kim były ofiary. Grupie ekspertów z zakresu medycyny sądowej przewodniczyła Helena Ranta, fiński stomatolog sądowy. Zespół Medycyny Sądowej UE rozpoczął badania 22 stycznia 1999 r. Należy podkreślić, że nie miał on możliwości przeprowadzenia badań na miejscu zbrodni, tuż po odnalezieniu ciał, a informacje na temat przebiegu zdarzeń i okoliczności im towarzyszących czerpał jedynie od Misji Weryfikacyjnej OBWE i obserwatorów Unii Europejskiej, którzy byli na miejscu zdarzenia 16 stycznia 1999 r., a także z mediów. Tym samym w raporcie sporządzonym 17 marca 1999 r. przez Helenę Ranta liczne wnioski zostały podane w oparciu o wiadomości przekazane przez obserwatorów OBWE i Unii Europejskiej. Jak wynikało z tych informacji, 45 ciał zostało znalezionych w miejscowości Raćak. Jedynie 40 ciał dostarczono do Zakładu Medycyny Sądowej w Prisztinie. Opierając się na informacjach zdobytych przez obserwatorów z ramienia UE i OBWE, w wozie blisko wsi Raćak znaleziono ciała 22 mężczyzn. Zostali oni zastrzeleni najprawdopodobniej w tym samym miejscu, gdzie odnaleziono ich zwłoki. Większość zwłok była odwrócona. Reszta ofiar została znaleziona w samej wsi lub w jej bliskim położeniu. Ciała tych osób również zostały odwrócone lub nawet przeniesione po śmierci do domów znajdujących się w wiosce. Tylko z uwagi na fakt, że ciała ofiar zostały przeniesione w pierwszej kolejności do meczetu w Raćaku, a następnie do kostnicy w Prisztinie (gdzie panowały niskie temperatury), można było ustalić, że osoby te zmarły w przybliżeniu w tym samym czasie. Ofiary były ubrane w kurtki i swetry. Odnaleziono przy nich banknoty pięciennie. Natomiast nie posiadały one przy sobie żadnych odznak i przedmiotów, które świadczyłyby za tym, że należały one do jakiegokolwiek jednostki wojskowej. Nie odnaleziono także dowodów na to, że tego typu odznaki lub przedmioty zostały usunięte. W oparciu o wyniki sekcji zwłok i fotografie z miejsca zbrodni stwierdzono, że jest bardzo mało prawdopodobne, że ubrania ofiar zostały zmienione lub zdjęte. Buty niektórych ofiar co prawda zdjęto, jednak najprawdopodobniej przed złożeniem ciał w meczecie. W oparciu o sekcję zwłok potwierdzono, że nie ma symptomów, które wskazywałyby na to, że ofiary nie były nieuzbrojonymi cywilami. Grupa ekspertów nie była w stanie jednak w jednoznaczny sposób stwierdzić, czy ofiary zmarły na skutek walk, czy też w wyniku innych okoliczności. Według raportu tylko wnikliwe śledztwo połączone z przesłuchaniem świadków przeprowadzone przez odpowiednie podmioty śledcze, mogłoby „rzucić więcej światła” na okoliczności związane ze śmiercią tych osób. Z raportu wynikało także, że nie zostały przeprowadzone testy z użyciem parafiny, które miały wykazać, że ofiary posiadały na rękach pozostałości prochu strzelniczego, co mogłoby świadczyć o ich przynależności do formacji zbrojnej. Zamiast testu parafinowego (który został uznany za nieskuteczny już wcześniej m.in. na spotkaniu Interpolu w 1968 roku), przeprowadzono badania z użyciem tzw. techniki SEM-EDX (ang. *The Scanning Electron Microscope with an Energy Dispersive X-Ray Analyser*). Wynik zbadanych próbek był negatywny. Helena Ranta przyznała także, że współpraca z miejscowymi i białoruskimi patologami układała się dobrze i podczas badań nie odczuwała ona żadnej presji ze strony władz jugosłowiańskich. Zob. *Report of the EU Forensic Expert Team on the Racak Incident*, March 17, 1999, United States Information Agency, <http://www.ess.uwe.ac.uk/kosovo/kosovo-massacres2.htm> [dostęp: 22.01.2012]. Reasumując, raport nie podał jednoznacznie, w jaki sposób zginęły ofiary odnalezione we wsi Raćak. Odrzucił jednak wersję Serbów, która mówiła o tym, że ofiary należały do Wyzwoleńczej Armii Kosowa,

Grupa Kontaktowa zaprosiła strony konfliktu na negocjacje pokojowe w Rambouillet, które miały rozpocząć się 6 lutego 1999 r. „Plan pokojowy z Rambouillet przewidywał autonomię Kosowa przy poszanowaniu suwerenności i integralności

a zbrodnie dokonana przez Serbów na albańskich cywilach była mistyfikacją Albańczyków, którzy chcieli w ten sposób zaangażować NATO w konflikt w Kosowie. Ranta stanowczo także odrzuciła oskarżenie Serbów dotyczące rzekomego przebrania ofiar w stroje cywilne, a pytanie postawione podczas konferencji prasowej na temat powodu odwrócenia ciał ofiar skomentowała zdaniem: „Jeśli państwo byłoby mieszkańcami wsi Račak, czyż nie byłoby naturalną rzeczą odwrócenie ciała, by dowiedzieć się, czy zginął ktoś, kogo znaliście, lub czy dana ofiara przypadkiem nie jest wciąż żywa”, *Racak report finds Serbs guilty*, The Guardian, 18 March 1999, <http://www.guardian.co.uk/world/1999/mar/18/4> [dostęp: 22.02.2012]. Ranta przyznała jednak w raporcie, że do kompetencji Zespołu Medycyny Sądowej Unii Europejskiej nie należy orzekanie, czy wydarzenie w Račaku można nazwać masakrą. Użycie tego terminu pozostawiła ona w kompetencji organów prowadzących dochodzenie w sprawach karnych w celu inicjowania postępowań sądowych. Pomimo że raport w głównej mierze obalił tezę o upozorowaniu zbrodni w Račaku przez stronę albańską, wielu komentatorów na Zachodzie nadal utrzymywało, że morderstwo dokonane w wiosce było mistyfikacją UÇK, a raport Ranty był efektem presji ze strony zachodnich polityków. Głównym argumentem zachodnich komentatorów, wymienionym i równocześnie obalonym w książce Alexa J. Bellamy’ego pt. *Kosovo and International Society*, świadczącym za dokonaniem prowokacji, był, po pierwsze, fakt, że atakującym Serbom towarzyszyły kamery Associated Press oraz obserwatorzy OBWE. Ani reporterzy, ani obserwatorzy nie odnotowali w tym czasie dokonanej rzekomej masakry. Po drugie, zdjęcia telewizyjne pokazały, że wieś w tym czasie była opuszczona. Ofiarami musiały być zatem osoby związane z UÇK. Po trzecie, obserwatorzy nie pokazali ciał aż do następnego dnia, dając tym samym czas członkom UÇK na zgromadzenie ciał swoich bojowników i upozorowanie masakry. Po czwarte, fińscy i serbscy patolodzy wraz z Heleną Ranta stanowczo odmówili nazwania wydarzeń w Račaku masakrą. Wreszcie William Walker, szef Misji Weryfikacyjnej OBWE, odmówił poprawnego zbadania wydarzeń, gdyż jego zadaniem było znalezienie podstawy do interwencji zbrojnej NATO w Kosowie, a zbrodnie w Račaku interwencję tę uzasadniała. A.J. Bellamy, *The Kosovo Verification (w:) Kosovo and International Society*, Mission, School of Political and International Studies, The University of Queensland, Australia, Palgrave Macmillan, 2002, <http://balkanwitness.glypx.com/KVM.htm> [dostęp: 22.01.2012]. Również w polskiej prasie ukazały się informacje, które wprost wskazywały, że zbrodnie w Račaku mogła być zwykłą mistyfikacją. W artykule opublikowanym we Wprost pt. *Racak, czyli casus belli*, pojawiła się informacja o tym, że istnieje duże prawdopodobieństwo związane z upozorowaniem zbrodni przez Albańczyków z UÇK, którzy zgromadzili ciała poległych w walkach towarzyszy broni w jednym miejscu, a następnie obciążyli winą za zbrodnię Serbów. Nie ma jednak wystarczających dowodów, które świadczyłyby za tym, że sytuacja ta miała miejsce. Zob. *Racak, czyli casus belli*, Wprost 2001, nr 14(958), <http://www.wprost.pl/ar/9716/Racak-czyli-casus-belli/?O=9716&pg=0> [dostęp: 22.02.2012]. Nowe światło na sprawę wydarzeń we wsi Račak rzuca kwestia związana z opublikowaną biografią Heleny Ranta. W 2003 r. Ranta uczestniczyła w procesie Slobodana Miloševicia, który toczył się przed Międzynarodowym Trybunałem Karnym ds. zbrodni w byłej Jugosławii. Odpierała wówczas zarzuty stawiane przez Miloševicia, jakoby raport jej autorstwa został napisany pod presją Niemiec, które wówczas pełniły prezydencję w Unii Europejskiej, oraz Williama Walkera. Ranta stanowczo oświadczyła, że nie podlegała ona żadnym naciskom, a jej obecność w Kosowie wynikała jedynie z tego, że została powołana do zbadania przyczyn śmierci ofiar. Ranta dodała również, że pisząc raport, nie uwzględniła ona politycznych reperkusji, które mogły wyniknąć z faktu jego powstania. Zob. *Helena Ranta testifies at Milosevic trial in the Hague*, Helsingin Sanomat. International Edition, 13.03.2003, <http://www2.hs.fi/english/archive/news.asp?id=20030313IE2> [dostęp: 22.01.2012]. Tymczasem we wspomnianej biografii pt. *Helena Ranta – Ihmisen jälki*, która ukazała się drukiem w 2008 r. Helena Ranta wspomina, że Minister Spraw Zagranicznych Finlandii Pertti Torstila, który wówczas

terytorialnej FRJ oraz rozmieszczenie sił międzynarodowych pod dowództwem NATO, z równoczesnym zezwoleniem na nieskrępowany dostęp do całego terytorium FRJ. Porozumienie miało obowiązywać przez trzy lata, po upływie których miała zapaść ostateczna decyzja w sprawie statusu Kosowa. Delegacja albańska podpisała porozumienie 18 marca 1999 r., natomiast strona serbska odrzuciła je⁴¹. W tej sytuacji możliwość interwencji militarnej NATO stawała się coraz bardziej realna. Wynikało to również z faktu, że na forum Organizacji Narodów Zjednoczonych w związku z wydarzeniami w Kosowie doszło do sytuacji patowej. Rosja oraz Chiny, jako członkowie stali Rady Bezpieczeństwa, byli przeciwni przyjęciu rezolucji, która zezwoliłaby na wysłanie do Kosowa sił pokojowych mających doprowadzić do pokoju przy użyciu siły. Z tego powodu państwa członkowskie NATO, zdając sobie sprawę, że rezolucja Rady Bezpieczeństwa w sprawie militarnego użycia siły w Kosowie zostanie najprawdopodobniej zawetowana przez Chiny i Rosję, zdecydowały się nie poddawać tego typu wniosku pod głosowanie. Państwa te nie skorzystały także z możliwości autoryzowania interwencji przez ONZ w oparciu o wykorzystanie uchwały Zgromadzenia Ogólnego „Uniting for Peace”⁴² z 1950 r. Wiązałyby się to

pełnił funkcję szefa sekcji politycznej w MSZ, poprosił ją, by usunęła ona z raportu fragment, w którym w „łagodnie krytyczny sposób” odniosła się do administracji spraw zagranicznych. Ponadto trzech urzędników służby cywilnej pracujących w Ministerstwie Spraw Zagranicznych wysłała do niej maile, w których domagali się, by raport zawierał dużo dalej idące wnioski. Ranta również w biografii odniosła się do rzekomych nacisków ze strony Williama Walkera. „Według niej zimą 1999 r. William Walker, pełniący wówczas funkcję szefa misji obserwacyjnej OBWE w Kosowie, złamał ołówek na dwie części po czym rzucił nimi w Helenę Ranta, gdyż nie chciała ona użyć wystarczająco ostrego języka w odniesieniu do Serbów”. *Helena Ranta: Foreign Ministry tried to influence Kosovo reports. Biography published of world – famous forensic dentist, Helsinki Sanomat*, <http://www.hs.fi/english/article/Helena+Ranta+Foreign+Ministry+tried+to+influence+Kosovo+reports/1135240292632> [dostęp: 22.01.2012].

⁴¹ *Europa. Bałkany: wojny w byłej Jugosławii. Kosowo (w): Konflikty współczesnego świata*, Warszawa 2008, s. 226. Delegacja albańska podpisała porozumienie z Rambouillet podczas rozmów pokojowych w Paryżu, które rozpoczęły się 15 marca 1999 roku.

⁴² Pomimo że w kwestii zachowania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa Rada Bezpieczeństwa pełni rolę nadrzędną w strukturze Organizacji Narodów Zjednoczonych, warto jednak zaznaczyć, że w razie jej nieudolności w podejmowaniu decyzji Zgromadzenie Ogólne może w konkretnej sytuacji przejąć jej obowiązki. Kwestie te reguluje the Uniting for Peace Resolution. Rezolucja the Uniting for Peace jest osobnym dokumentem przyjętym przez Zgromadzenie Ogólne 3 listopada 1950 r. Została ona uchwalona w związku z wydarzeniami z 1950 r. Wówczas Związek Radziecki od stycznia 1950 r. na znak protestu przeciwko reprezentowaniu Chin przez Tajwan na forum Rady Bezpieczeństwa nie brał udziału w posiedzeniach tego organu. 1 sierpnia 1950 r. Związek Radziecki ponownie wznowił swoje uczestnictwo w posiedzeniach Rady. Jednakże w związku z wydarzeniami w Korei oraz w Chinach zastosował prawo weta w stosunku do kolejnych opracowanych przez ten organ rezolucji. Tym samym nastąpił impas w funkcjonowaniu Rady Bezpieczeństwa, która nie mogła na skutek radzieckiego sprzeciwu podejmować żadnych decyzji. Państwa zachodnie pod przewodnictwem Stanów Zjednoczonych dążyły zatem do wypełnienia swego rodzaju próżni poprzez podjęcie działań przez Zgromadzenie Ogólne. W tym okresie Zgromadzenie Ogólne wydawało się najbardziej odpowiednim forum do podejmowania decyzji w kwestiach bezpieczeństwa, gdyż jego większość stanowiły państwa Zachodu. Z tego właśnie powodu została przyjęta wspomniana już rezolucja the Uniting for Peace. Ch. Binder, *Uniting for Peace Resolution (1950)*, Max Planck Encyclopedia of Public International Law, <http://www.mpepil.com> [dostęp: 22.01.2012].

bowiem z koniecznością poparcia wniosku o interwencji przez 2/3 głosów członków Organizacji. Z tego właśnie powodu państwa Sojuszu coraz częściej powoływały się na treść rezolucji Rady Bezpieczeństwa nr 1160, nr 1199 i nr 1203, uznając, że stanowią one wystarczającą podstawę do działań militarnych, gdyż zostały oparte na rozdziale VII Karty Narodów Zjednoczonych i wskazują na istnienie zagrożenia międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa.

Brak porozumienia na linii serbsko-albańskiej oraz brak zdecydowanych kroków ze strony Organizacji Narodów Zjednoczonych spowodował, że 24 marca 1999 r. lotnictwo NATO rozpoczęło naloty na pozycje jugosłowiańskich sił zbrojnych oraz infrastrukturę na obszarze całego kraju.

IV. Organizacja Narodów Zjednoczonych wobec sytuacji w Kosowie po zakończeniu działań zbrojnych Sojuszu Północnoatlantyckiego

Choć oficjalnie operacja militarna NATO trwała od 24 marca do 20 czerwca 1999 r., to już 3 czerwca 1999 r. Belgrad zdecydował się na przyjęcie warunków porozumienia pokojowego⁴³. Z kolei 10 czerwca 1999 r. Rada Bezpieczeństwa uchwaliła rezolucję nr 1244. Na mocy tej rezolucji Rada Bezpieczeństwa, w oparciu

⁴³ Treść porozumienia została przedstawiona 2 czerwca 1999 r. podczas spotkania Specjalnego Wysłannika Prezydenta Federacji Rosyjskiej na Bałkanach – Wiktora Czernomyrdina oraz Wysłannika Unii Europejskiej, prezydenta Finlandii – Martiego Ahtisaariego z prezydentem Jugosławii Slobodanem Miloševićem. „Warunki te obejmowały: natychmiastowe i możliwe do zweryfikowania zakończenie w Kosowie aktów przemocy i represji; poddające się weryfikacji szybkie wycofanie z prowincji wszystkich sił wojskowych, policyjnych i paramilitarnych; stacjonowanie w Kosowie międzynarodowych podmiotów cywilnych i wojskowych, które działać będą stosownie do decyzji podjętej przez Radę Bezpieczeństwa na podstawie rozdziału VII Karty Narodów Zjednoczonych; wprowadzone do Kosowa międzynarodowe siły wojskowe – których zasadniczym uczestnikiem będzie NATO – będą posiadały zunifikowane dowództwo i kontrolę; powołanie w oparciu o decyzję Rady Bezpieczeństwa NZ czasowej administracji Kosowa pozwalającej prowincji na zachowanie znacznej autonomii w ramach FRJ; po wycofaniu uzgodniona liczba personelu Jugosławii i Serbii będzie mogła powrócić w celu wypełniania następujących zadań: utrzymywania kontaktów z działającymi prowincjami cywilnymi i wojskowymi siłami międzynarodowymi, oznaczania pól minowych i uczestnictwa w ich oczyszczaniu, utrzymania obecności w miejscach serbskiego dziedzictwa narodowego, utrzymania obecności na najważniejszych przejściach granicznych; bezpieczny i wolny powrót wszystkich uchodźców i uchodźców wewnętrznych oraz zapewnienie swobodnego dostępu do Kosowa organizacjom niosącym pomoc humanitarną; polityczny proces mający na celu wypracowanie czasowego politycznego porozumienia zakładającego istotny stopień samowładności Kosowa, biorącego pod uwagę treść porozumienia z Rambouillet, zasadę suwerenności i terytorialnej integralności Jugosławii i innych państw w regionie oraz demilitaryzację UÇK; realizowany przy wsparciu ze strony wspólnoty międzynarodowej; ekonomiczny rozwój i stabilizację ogarniętego kryzysem regionu w celu umacniania demokracji, rozwoju gospodarczego, stabilności i współpracy regionalnej; zawarcie szczegółowego porozumienia wojskowo-technicznego dotyczącego m.in. czasu wycofania sił FRJ («działalność wojskowa» – czyli naloty Sojuszu – zostanie zawieszona, kiedy rozpocznie się możliwe do zweryfikowania wycofanie z Kosowa sił FRJ)”. K. Pawłowski, op.cit., s. 169–170, cyt. za: *Proposals brought by the EU envoy, Finnish President Martti Ahtisaari, and Special Envoy of the President of the Russian Federation for the Balkans Victor Chernomyrdin, 3 June 1999*, <http://www.ec-mi.de/cps/download/Ahtisaari%20Peace%20Plan.pdf>.

o rozdział VII Karty Narodów Zjednoczonych, postanowiła powołać Misję Tymczasowej Administracji ONZ w Kosowie (UNMIK). „Cywilny komponent Misji został podzielony na cztery działy, koordynowane przez różne organizacje. Za cywilną administrację miała odpowiadać ONZ, za pomoc humanitarną – Biuro Wysokiego Komisarza ONZ ds. Uchodźców, za demokratyzację i budowę instytucji demokratycznych – OBWE, za rekonstrukcję gospodarki – Unia Europejska”⁴⁴. Odpowiedzialny za ustanowienie administracji miał być Sekretarz Generalny ONZ. W rezolucji nie został sprecyzowany przyszły status Kosowa. Nie było także żadnej wzmianki na temat niepodległości. Rezolucja nr 1244 zapewniała jedynie Kosowu autonomię w ramach Federalnej Republiki Jugosławii⁴⁵. W celu zagwarantowania bezpieczeństwa na terytorium Kosowa Rada zdecydowała się, po pierwsze: na niedopuszczenie do wznowienia działań wojennych oraz zapewnienie, że oddziały jugosłowiańskiej policji i wojska zostaną wycofane z obszaru Kosowa; po drugie: na doprowadzenie do demilitaryzacji Wyzwoleńczej Armii Kosowa, zabezpieczenie uchodźcom i przesiedleńcom bezpiecznego powrotu do ich domów oraz zorganizowanie pomocy humanitarnej; po trzecie: na zapewnienie bezpieczeństwa i porządku publicznego, sprawowanie nadzoru nad rozminowywaniem terenów, monitorowaniem granic, a także umożliwienie swobodnego przemieszczania się zarówno członkom misji cywilnej, jak i członkom innych organizacji międzynarodowych⁴⁶. Ponadto rezolucja określiła główne cele funkcjonowania administracji cywilnej, do których m.in. należały: wsparcie tworzenia (do czasu ostatecznego rozstrzygnięcia statusu) autonomii i samorządności w Kosowie, wykonywanie (jak długo to będzie konieczne) podstawowych obowiązków administracyjnych, zapewnienie ochrony i promocji praw człowieka, utworzenie oddziałów policji w celu zapewnienia prawa i porządku publicznego, wspieranie odbudowy infrastruktury i gospodarki⁴⁷.

Rezolucja nr 1244 stanowiła duży wkład w przyszły rozwój Kosowa. Przede wszystkim dokument w dość szczegółowy sposób precyzował zadania społeczności międzynarodowej, dzięki którym miała na dobre zostać wyeliminowana groźba wojny w Kosowie.

Działalność UNMIK na początku spotkała się z dużą niechęcią ze strony zwaśnionych stron. Pierwszym dużym osiągnięciem Misji było przeprowadzenie 28 października 2000 r. wyborów samorządowych, w których jednak nie wzięli udziału Serbowie, sprzeciwiając się w ten sposób idei tworzenia nowych struktur w państwie. 17 listopada 2001 r. odbyły się wybory do lokalnego Zgromadzenia. 4 marca 2002 r. Zgromadzenie wybrało prezydenta Kosowa – Ibrahima Rugovę. Pierwszym premierem zaś został Bajram Rexhepi. Pomimo tego, że Kosowo posiadało swego prezydenta, najważniejsze kompetencje, takie jak: kwestie bezpieczeństwa, sprawy zagraniczne i przyszły status prowincji, pozostały w zakresie działań szefa UNMIK.

⁴⁴ J. Rydzkowski, *Słownik Organizacji Narodów Zjednoczonych*, Warszawa 2003, s. 132–133.

⁴⁵ J.Ch. Cady, *Etablir l'état de droit au Kosovo. Succès et échecs des Nations Unies*, Focus stratégique, n° 34, Paris–Bruxelles 2011.

⁴⁶ Rezolucja nr 1244 (1999), Security Council Resolutions 1999, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/172/89/PDF/N9917289.pdf?OpenElement> [dostęp: 25.01.2012].

⁴⁷ *Ibidem*.

W grudniu 2003 r. szef Misji – Harii Holkeri – przedstawił dokument pt. „Standardy dla Kosowa”. Dokument został zaakceptowany przez Radę Bezpieczeństwa, Unię Europejską oraz Grupę Kontaktową. Zapisano w nim 109 celów, które UNMIK i władze tymczasowe w prowincji miały zrealizować, aby doprowadzić do powstania multietnicznej i demokratycznej struktury politycznej⁴⁸. Wprowadzenie w życie „Standardów dla Kosowa” miało na celu zapoczątkowanie debaty na temat przyszłego statusu prowincji. „7 października 2005 r. Kai Eide, specjalny wysłannik ONZ monitorujący wypełnianie postawionych w grudniu 2003 r. standardów, zarekomendował podjęcie negocjacji międzynarodowych w sprawie końcowego statusu Kosowa, mimo bardzo krytycznej oceny postępu w budowie społeczeństwa multietnicznego. Rada Bezpieczeństwa ONZ 24 października 2005 r. poparła tę rekomendację i 1 listopada 2005 r. Sekretarz Generalny ONZ Kofi Annan mianował byłego prezydenta Finlandii Martti Ahtisaariego Specjalnym Wysłannikiem ds. Negocjacji w Sprawie Przyszłego Statusu Kosowa”⁴⁹. Oficjalne negocjacje w sprawie przyszłego statusu Kosowa rozpoczęły się 20 lutego 2006 r. Wzięły w niej udział strony serbska i albańska. Podczas negocjacji nie wypracowano żadnego porozumienia, co było spowodowane faktem, że Albańczycy opowiadali się za niepodległością Kosowa, podczas gdy Serbowie byli temu przeciwni. W związku z patową sytuacją, która zaistniała w Wiedniu, Martii Ahtisaari zdecydował się opracować plan uregulowania sytuacji Kosowa⁵⁰. Plan został ogłoszony 2 lutego 2007 r. Natychmiast został on odrzucony przez Serbię, którą poparła Rosja. Ahtisaari w marcu 2007 r. przedłożył plan Radzie Bezpieczeństwa ONZ, uznając tym samym, że niepodległość Kosowa jest w jego mniemaniu najlepszym rozwiązaniem dla przyszłości prowincji. Na podstawie planu Ahtisaariego opracowano kilka wersji projektu rezolucji Rady Bezpieczeństwa. Miała ona zastąpić rezolucję nr 1244 i tym samym wprowadzić plan w życie. Głosowanie nad przyjęciem rezolucji nie doszło jednak do skutku, gdyż Rosja wyraźnie dała do zrozumienia, że zawetuje każdą decyzję, która gwarantowałaby Kosowu niepodległość. Tym samym negocjacje międzynarodowe na temat statusu Kosowa zostały wznowione. Ostatecznym terminem na wypracowanie porozumienia miała być data 10 grudnia 2007 r. Już 7 grudnia 2007 r. było wiadomo, że do porozumienia nie dojdzie. Wówczas mediatorzy ze Stanów Zjednoczonych, Rosji i Unii Europejskiej przedłożyli Sekretarzowi Generalnemu ONZ raport, z którego wynikało, że

⁴⁸ D. Duić, *Analysis of the international community influence on Kosovo independence with emphasis on the EU role*, Faculty of Law in Osijek, J.J. Strossmayer University of Osijek, Review paper, UDK: 321.011(497.115):061.1EU 341.21.

⁴⁹ *Serbia – Kosowo*, Stosunki Międzynarodowe, <http://www.stosunkimiedzynarodowe.info/kraj,Serbia,problemy,Kosowo> [dostęp: 25.01.2012].

⁵⁰ Plan Ahtisaariego, „(...) jakkolwiek nie mówił o niepodległości Kosowa, to jednak nakreślił bezpośrednio drogę do jej osiągnięcia. O intencjach autora mówiły atrybuty formalne, jakie otrzymałoby Kosowo, to jest m.in.: konstytucja, armia, flaga, hymn, zdolności do zawierania umów międzynarodowych. Projekt tworzył stan «kontrolowanej niepodległości» z instytucjami UE w roli arbitra wewnętrznych konfliktów. Zgodnie z planem misja UE miała uczestniczyć w budowie policji, wymiaru sprawiedliwości i administracji celnej, a bezpieczeństwo zapewnić miały siły międzynarodowe pod dowództwem NATO”, E. Pietras, *Unia Europejska wobec niepodległości Kosowa*, Biuletyn Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych nr 11 (425), 1 marca 2007.

negocjacje w sprawie przyszłego statusu Kosowa zakończyły się fiaskiem. Debata z 19 grudnia 2007 r. na forum Rady Bezpieczeństwa ONZ, w której uczestniczyli premier Serbii Vojislav Kostunica i prezydent Kosowa Fatmi Sejdiu, również nie przyniosła spodziewanego rozstrzygnięcia. Wówczas stało się jasne, że Kosowo będzie dążyło do zapowiadanego wcześniej jednostronnego ogłoszenia niepodległości.

V. Ogłoszenie niepodległości Kosowa i jego następstwa

17 lutego 2008 r. na specjalnej sesji Zgromadzenia w Kosowie doszło do uchwalenia niepodległości prowincji. „Przedstawiając kosowskiemu Zgromadzeniu deklarację niepodległości, premier Kosowa, Hashim Thaçi, podkreślił, że linia rozwoju kosowskiej państwowości będzie opierała się na implementacji rekomendacji zawartych w Planie Ahtisaariego zgodnie z europejskimi standardami ochrony praw człowieka. Ponadto premier wyraził wolę kontynuacji na terenie Kosowa Misji ONZ, NATO oraz planowanej Misji Unii Europejskiej”⁵¹.

Ogłoszenie niepodległości Kosowa budziło liczne kontrowersje na międzynarodowej arenie politycznej. Stany Zjednoczone, Francja, Niemcy i Wielka Brytania od razu wyraziły poparcie dla niepodległości Kosowa i zapowiedziały uznanie nowo powstałego państwa. Z kolei Cypr, Hiszpania, Grecja, Rumunia, Słowacja kategorycznie odmówiły uznania Kosowa. Również Rosja i Serbia nie kryły swego oburzenia związanego z zaistniałą sytuacją. Rosja nawet wezwała ONZ do anulowania deklaracji niepodległości. Kwestia Kosowa, jak widać, podzieliła świat. Jednak niezależnie od negatywnych opinii na ten temat, Kosowo nie przerywało starań o budowę własnej państwowości. 15 czerwca 2008 r. weszła w życie Konstytucja Kosowa. Zatwierdzono także oficjalny hymn państwowy. Oczywiście proklamowanie niepodległości wywołało zamieszki wśród ludności cywilnej. Nie doszło jednak do poważnego rozlewu krwi, a protestujących Serbów udało się uspokoić.

Rząd w Belgradzie nie zamierzał jednak zostawić sprawy niepodległości Kosowa samej sobie. Wystosował wniosek do Zgromadzenia Ogólnego ONZ. Domagał się w nim, by Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości wydał opinię doradcą na temat legalności deklaracji niepodległości Kosowa z prawem międzynarodowym. Wniosek został przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne 8 października 2008 r. Podstawą do jego przyjęcia był art. 96 ust. 1 Karty Narodów Zjednoczonych⁵². Pytanie, na które miał odpowiedzieć Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, brzmiało zaś następująco: „czy jednostronna deklaracja niepodległości ogłoszona przez Tymczasowe Władze Samorządowe Kosowa jest zgodna z prawem międzynarodowym?”⁵³.

⁵¹ L. Powirska, *Kosowo – architektura niepodległości*, Biuletyn Międzynarodowy Instytutu Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych UJ, nr 6 (6), luty 2008, <http://www.inp.uj.edu.pl/www/biuletyn/06.pdf> [dostęp: 26.01.2012].

⁵² Artykuł 96 ust. 1 Karty mówi, że: „Zgromadzenie Ogólne lub Rada Bezpieczeństwa mogą zwrócić się do Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości o wydanie opinii doradczej w każdej kwestii prawnej”, A. Przyborowska-Klimczak, *op.cit.*, s. 28.

⁵³ Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ nr A/RES/63/3, <http://www.undemocracy.com/A-RES-63-3.pdf> [dostęp: 26.01.2012].

Tym samym MTS nie musiał ustosunkowywać się do relacji zasady samostanowienia i zasady integralności terytorialnej. Miał on jedynie za zadanie stwierdzić legalność jednostronnej deklaracji, która w świetle prawa międzynarodowego jest zawsze legalna. Może zaś ona co najwyżej nie wywoływać skutków prawnych. Zatem treść sformułowanego pytania budziła i nadal budzi liczne kontrowersje, zwłaszcza wśród ekspertów z zakresu prawa międzynarodowego.

Opinia doradcza MTS została wydana 22 lipca 2010 r.⁵⁴ Według Trybunału jednostronna deklaracja nie naruszyła prawa międzynarodowego. Tym samym opinia Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości nie usatysfakcjonowała Serbii, która starała się, by Zgromadzenie Ogólne przyjęło rezolucję stwierdzającą niedopuszczalność jednostronnego ogłoszenia secesji i wzywającą do ponownego rozpatrzenia kwestii statusu Kosowa. Zabieg ten okazał się nieskuteczny. 9 września 2010 r. Zgromadzenie Ogólne ONZ przyjęło rezolucję, na mocy której wezwało Serbię i Kosowo do dialogu przy udziale Unii Europejskiej⁵⁵.

Blisko cztery lata po ogłoszeniu niepodległości Kosowo zostało uznane przez 86 państw⁵⁶. Pomimo zamieszek związanych z proklamacją niepodległości, na obszarze Kosowa panuje względny spokój. Jego gwarantem ma być działalność misji Unii Europejskiej (EULEX) w Kosowie⁵⁷. Sytuacja w regionie została wprawdzie chwilo-

⁵⁴ W sporządzonej opinii doradczej została m.in. szczegółowo przedstawiona chronologia postępowania w kwestii jej wydania. Ponadto w dokumencie opisano stan faktyczny sprawy oraz zakres i znaczenie pytania. MTS, odpowiadając na pytanie, „czy jednostronna deklaracja niepodległości ogłoszona przez Tymczasowe Władze Samorządowe Kosowa jest zgodna z prawem międzynarodowym”, powołał się na ogólne zasady prawa międzynarodowego oraz rezolucję Rady Bezpieczeństwa nr 1244 i rozporządzenie międzynarodowej administracji nad Kosowem (UNMIK). W konkluzji opinii doradczej MTS stwierdził, że w prawie międzynarodowym nie ma przepisów, które zakazywałyby deklarowania niepodległości. Z tego względu Trybunał nie mógł orzec, że jednostronny akt niepodległości jest niezgodny z prawem międzynarodowym. W odniesieniu do rezolucji nr 1244 Trybunał stwierdził, że rezolucja ta określiła status prowincji. Tym samym już wtedy Serbia nie sprawowała kontroli nad Kosowem. Ogłoszenie deklaracji niepodległości stanowiło zatem jedynie potwierdzenie tego faktu. Deklaracja niepodległości według Trybunału nie była sprzeczna z rezolucją nr 1244, która ustanowiła tymczasowy zarząd nad prowincją, biorąc równocześnie pod uwagę, że w przyszłości status Kosowa może ulec zmianie. Trybunał uznał także, że rozporządzenie międzynarodowej administracji nad Kosowem (UNMIK) nie zakazywało parlamentowi Kosowa ogłoszenia jednostronnej deklaracji niepodległości. Zob. Advisory Opinion – International Court of Justice, <http://www.icj-cij.org/docket/files/141/15987.pdf> [dostęp: 26.01.2012].

⁵⁵ Rezolucja Zgromadzenie Ogólnego ONZ nr A/RES/64/298, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N09/479/71/PDF/N0947971.pdf?OpenElement> [dostęp: 26.01.2012].

⁵⁶ *Who recognized Kosovo as an independent state?*, <http://www.kosovothankyou.com/?order=a> [dostęp: 26.01.2012].

⁵⁷ „Misję Unii Europejskiej w Kosowie – EULEX Kosowo – utworzono na podstawie dokumentu Rady Unii Europejskiej – Wspólne Działanie Rady 2008/124/WPZiB z dnia 4 lutego 2008 r. w sprawie misji Unii Europejskiej w zakresie praworządności w Kosowie, EULEX KOSOWO. Misja UE EULEX Kosowo przejęła odpowiedzialność za ten region Bałkanów od Tymczasowej Misji Administracyjnej Organizacji Narodów Zjednoczonych UNMIK Kosowo po osiągnięciu gotowości operacyjnej w dniu 9 grudnia 2008 r. W misji uczestniczą przedstawiciele państw członkowskich Unii Europejskiej oraz państw trzecich (m.in. USA, Rosja, Kanada, Turcja)”, *EULEX*

wo zdezorganizowana w momencie, gdy szwajcarski polityk i członek Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy, Dick Marty, przedstawił 10 grudnia 2010 r. raport, w którym oskarżył m.in. byłego premiera Kosowa, a także byłego dowódcę UÇK, Hashima Thaciego, o udział w handlu organami ludzkimi w latach 1998–1999⁵⁸. Niemniej oskarżenie Thaciego nie wpłynęło na zmianę zdania Stanów Zjednoczonych czy też większości państw Unii Europejskiej w kwestii zasadności proklamowania niepodległości Kosowa.

VI. Podsumowanie

Analizując tytułową problematykę, nasuwa się wniosek, że kwestia niepodległości Kosowa po raz kolejny obnażyła problemy, z jakimi boryka się Organizacja Narodów Zjednoczonych. Interwencja NATO z 1999 r. jest bowiem przez wielu ekspertów uznawana za fundamentalny przykład świadczący o słabości systemu Narodów Zjednoczonych.

Artykuł 24 Karty Narodów Zjednoczonych nakłada na Radę Bezpieczeństwa ONZ główną odpowiedzialność za utrzymanie międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa. Tym samym państwa NATO z chwilą rozpoczęcia operacji zbrojnej złamały Kartę Narodów Zjednoczonych i spowodowały, że ich interwencja, bez braku autoryzacji ze strony Rady Bezpieczeństwa lub Zgromadzenia Ogólnego, w świetle prawa międzynarodowego nie mogła zostać uznana za legalną.

Pojawia się jednak pytanie – co mogła zrobić społeczność międzynarodowa w przypadku, gdy dochodziło do nasilających się aktów przemocy, której ofiarami padała ludność cywilna zamieszkująca Kosowo? W tej sytuacji Sojusz Północnoatlantycki miał dwa wyjścia: albo rozwiązać konflikt w Kosowie bez akceptacji ONZ, naruszając tym samym prawo międzynarodowe, albo wykorzystać swój potencjał militarny i przyczynić się do wyeliminowania nagminnie łamanych na obszarze Kosowa praw człowieka. W opinii państw członkowskich Sojuszu operacja NATO była swego rodzaju wyborem mniejszego zła.

Zadziwiająca jest z kolei postawa Organizacji Narodów Zjednoczonych. Od 1998 r. Rada Bezpieczeństwa przyjęła trzy rezolucje, które miały na celu rozwiązać konflikt w Kosowie. Ich lakoniczna treść była efektem kompromisu pomiędzy państwami Zachodu a Rosją i Chinami. Brak wyraźnej groźby użycia siły ze strony Rady Bezpieczeństwa bez wątplenia wpłynął na to, że Belgrad nie traktował rezolucji poważnie. Nie uzyskawszy konsensusu, Rada przyczyniła się do naruszenia Karty Narodów Zjednoczonych. Z oczywistych względów także projekt rezolucji, sporządzonej przez Rosję, Chiny i Indie, potępiającej akcję NATO i wzywającej do jej natychmiastowego zakończenia, został odrzucony. Na tym przykładzie uwidocznił się więc całkowity paraliż działania Rady Bezpieczeństwa. Do sytuacji patowej do-

Kosowo. Misja Unii Europejskiej w zakresie praworządności w Kosowie – EULEX Kosowo, http://info.policja.pl/portal/inf/871/55336/EULEX_Kosowo.html [dostęp: 26.01.2012].

⁵⁸ 25 stycznia 2011 r. Rada Europy w oparciu o raport Marty'ego przyjęła rezolucję, w której zarzuciła premierowi udział w międzynarodowej grupie przestępczej.

szło także w momencie, gdy na podstawie Planu Ahtisaariego Rada Bezpieczeństwa zamierzała przyjąć rezolucję, na mocy której Kosovo uzyskałoby niepodległość.

Abstrahując od kwestii braku uchwalenia rezolucji, która sankcjonowałaby poparcie Rady Bezpieczeństwa dla operacji militarnej NATO czy też niepodległości Kosowa, warto zauważyć, że po ustaniu działań zbrojnych Sojuszu Organizacja Narodów Zjednoczonych zdecydowała się odegrać główną rolę w procesie stabilizacyjnym w Kosowie. Działalność Misji Tymczasowej Administracji Organów Narodów Zjednoczonych w Kosowie bez wątpienia przyczyniła się do rozwoju tego terytorium. Skuteczne administrowanie Kosowem świadczyć może jednak tylko o tym, że nie mylą się ci, którzy uznają, że brak reformy ONZ powoduje ograniczenie skuteczności tej organizacji w sferze zachowania pokoju i bezpieczeństwa i wpływa na to, że w konsekwencji ONZ jest postrzegana przez pryzmat świadczenia pomocy humanitarnej i zaprowadzaniu porządku w miejscach, gdzie pozostały zgliszcza po działaniach wojennych.

SUMMARY

FROM THE INTERVENTION OF THE NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION TO THE JUDGMENT OF THE INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE – ACTIVITY OF THE UNITED NATIONS WITH THE AIM TO RESOLVING THE CONFLICT IN KOSOVO

The article is the analysis of the impact of The United Nations on the situation in Kosovo since the 1990s to the present time. The article is divided into four brief chapters. The first part is the description of the genesis of the conflict in Kosovo and an international approach to the Kosovo's problem in the first half of the 1990s. The next part concerns the activity of the United Nations in the field of resolving the conflict in this region before the military intervention of NATO. The article also contains a description of actions taken by the UN during their administration in Kosovo as well as their activities after the announcement of the declaration of independence.